

החנוכה הק', תולדות חלוצי רוצידיל, טוטומינץ - ק' הצרכנים,
השתתפות בריות, פי - הק' במקרב, פזיסנוב - תולדות המחשבה הק',
אנציפרוב - רשימות ק', בנקים מרכזים, פישנהדלר - הק' בשוויצריה,
פסרוס - קואופ' תעשייתית, מבשר אגודה הק', דלהיים גריגוריב,
סצרייקוב, מנואילוב, הינציק, קצנלכום, שר, צינוב, סובולוצקי,
ניקוליב; זיניביב - תולדות ר.ק.פ., מרטוב - תולדות ר.ס.פ.,
סקלוב - האינטרנציונל, לוקין - הסתנות הריבולוציוניים, דרכים
חדשים של קומוניזם, האינטרנציונל הקום. 1-27, הקונגרסים הק' 2, 4;
הילפרדינק - הרכוש; שטין - מסחר חוץ, וונטובסקי - פשרות במקרב;
בס"ה כמאה כרכים.

ס' כסלו
17 נובמבר

ביכובסקי מסר לי חבילה מכתבים של ברנר בשביל א"י.

י' כסלו
18 נובמבר

אמש ראיתי את "הדבוק" ב"חבימה". זוהי הפעם הראשונה
שראיתי את הדבוק בכלל. עד עכשיו גם לא קראתיו. נסעתי לבימה
בלב הולם. חששתי למפת-נפש. הלהל המשתק כל כך רבה וגדלה, הצפיה
היתה כל כך מלאת-יהב עד שבלי-משים יגדתי אכזבה. בחרדה נכנסתי

7./..

לבית חלא-גדול שעל משקופו מתנוססת כתובת עברית "חבימה" ומיד
 כשכח עיני כתובת שניה על זכוכית אשנב מוכרת הכרטיסים כתובת
 עברית שניה "הקפה" - האמנם כל זאת במוסקבה של 1923, שבה אין
 הסתירה הממלכתית מוסרת לקוראי עתון עברית וגוונות הרבה מספרית
 העבריים ואין מחירים בה את למוד השפה העברית? אחד מחברי שכתב
 לי בפרוודור הציגני לפני מנהל הסיאסרן - רוסי ואחדים מהמשחקים.
 מכל עבר מגיע אלי הדבור העברי. המנהל הרוסי מסר לי את כרטיס-
 הכבוד ועליתי לאולם-החזיון הזעיר בן מאה ועשרים מקומות-המושב -
 ולבי חלם. כל הספסלים - הספסלים היועטים, הספורים - היו חפוסים.
 בעשרה רגעים אחר שכוונה חשך ומאחורי המסך נשמעה רננה ענוגה ונוגה:
 מפני מה הנשמה יורדת למטה? זמר לבבי עצוב זה מיד מכניס אותך
 לעולם אחר, לעולם העירה היהודית, לעולם הדור שחלף, עולם בית המדרש
 והשטיבל - והמסך הורם ועל ספסלי בית המדרש שוכבים הבטלנים - שלל
 זיץ, נדנוד, קמט-פנים, חנוכה-יד, ארשת הפנים, נגון אוצר עולם סלא
 של אותם החיים הרחוקים-הקרובים לנו שחלפו לבלי שוב - ומיד נגז
 כל המגור שמא אחאכזב, שמא אבוש - וכולי בלוע הרושם האדיר, המרעיש
 של קטעי-ההיים הפנימיים של דורות-יהדות רבים המתגוללים לפני בכת
 אסנוחי כביר ועמוק, של נשמת היהדות הישנה המתלבטת בחור כהלי בית
 המדרש, של כל חיי ההבל, הרוח, החורה, הדבקות, ההתרוכמות ההתלבטות,
 הגעגועים, הבטלה והעוני המשחפכים בחמצית-אסנוחית מגובשת והמכים
 גלים באיזה כח-איתנים טמיר, ונאחזים באותם אלפי הנימים הכמוסים
 במעמקי הנשמה היהודית - המסך יורד, מוצה האור החשמלי, על הספסלים
 אחת שומע את השיחות הרוסיות ורואה את הפנים של מבקרי הסיאסרן

בברית-מוסקבה - והרגשה-נכס חוקפת אותי, הרגשה מעשי-פלאים, הרגשה מרידה בחק המציאות. האמנתי? משחק זה ובימה זו ובחנאים אלו בימינו במוסקבה הרוסית, הקומוניסטית, בהוך היהדות הנפית-היבסקית? מי הם צעירים אלה - גלגולי אותם חובשי בית המדרש, מי עשה זאת? מניין היניקה, השפע, הדבקות והבימה העברית האמנונית הראשונה? ומהומי היה המורה הבלתי-יהודי, וכטנגוב הגרוזי הזה שאמן את המשוקים, מורה מ-חקי-טורנדוט, אותו המשחק הקל, הפלסטי, מלא-החן והגרציה, שפוע היופי התיצוני, אציל-החנוכה וריק-החוכן - ומשחק זה חדור-הדבקות הנפשית, רב-החדירה הפנימית לחוך נשמת היהדות העתיקה כלא הדי כחלי בית המדרש ונודף ריח עלי הגסרא הבלים? ובעברית?... והנה שוב חשק - ורקוד הקבצנים מרעיש הנפש עד היסוד, רב-החרדה עד כדי זנקה, כמחול-מחים, במערכה השניה המתרוטטת לפסגת האמנות הדרכתית לשיא ההודעזעות הנפשית - ואני הלום, נרעש לא יודע נפשי...

אחרי המשחק משתה טה את כל המשחקים. הם אף הם נרעשים מהמשחק. ברטט ובחרדה נגשו לפתיחה הראשונה בשנה הששית לקיום הבימה, בעלות הנואם בכעם הראשונה על הבמה לפני הקהל הזר אחוז אימת-האבור... והם מכשיכים את הנגונים היקרים, מוסיפים לחיות את חיי המחקק - כנראה אלה הם חיהם הם - נבונים-חסידים, חקוי-משחקים עד שעה שלש. וק"ה הרדה. ועל המפתן כשהרגלים כבר נחונות בערדלים והמגבעה ביד מתחילה שיחה על א"י - ופורצת קובלנה כואבת על הברידות: מדוע אין מעוררים "משם", מדוע לא כותבים, מדוע לא מחקשים, מדוע אין כל הד... ואני מספר להם על צער האלמות שלנו, על הוקרת-חברים, על צאוננו

לדבר-אלהים, מה הם לנו, מה לנו קיום הבימה בסדר היהודי שברוסיה,
על תוסר הקשר אח רוסיה; ואני מרגיש אח הצמאון שלהם לדבר-הארץ,
אח געגועי הבדידות שלהם... ויותר מחצי שעה אנו עומדים על המפתח
במגבעה ביד וקשה הפרדה... ושני משחקים שהולכים לביהם בכוון אחד
אחי אינם נותנים ללכת לביהי ובושכים אותי ללון בחדרם. ועד חמש
יושבים על מכונה-פרימוס ומשוחחים... מספרים על חיי הרעב של התחבורה -
חבורה ס"ב חברי הבימה עם 19 חברותיה - על המסירות לרעיון הבימה,
על ההכנות ליצירת רפרטואר, על הצפייה לצאת "לשם" סזוינים ברפרטואר
עברי ולמודי-משחק...

ובלי חשק שוכבים לישון.

יש לבימה רשיון להוציא ירחון אמנותי עברי - לא מוציאים
כי אין עוזרים ואין עורך. מנהלים עכשיו סז"ס אח שניאור וכפי הנשמע
הסכים לבוא הנה לעמוד בראש הירחון. מכינים חזיונות לבימה: שניאור,
אש, פיכמן.

חברי הבימה חולמים על צירים משלהם, דרסטורגים משלהם,
אמנים משלהם - ובחיל זה לבוא לארץ...

לעת עתה יש ברפרטואר שלהם רק הדבוק והיהודי הנצחי של
פינסקי. אח האחרון אינם יכולים לשחק, כי צר המקום במיאטרונים.
הערב ישחקו שניה.

הלכתי לביסה מהוך שיחה את חברי השומר הצעיר, שבמשך יום שלשום וחמול שמו את כל אשר עבר עליהם, את כל אשר עשו ונסו לעשות, את מלחמתם הקשה והברוכה לשמור על נפש הנוער העברי. אחמול לפנות קרב ניגשו לברור הפרינציפים של הנועתם, ואני הבקתי להם את דעתי על החפקיד העוסד לפנייהם במלחמתם פה נגד ההתבוללות; ההתכחשות, הישועיות המתפשטת, השטחיות של החנוך המסתפק בפורמולות "מדעיות" מרכסיסטיות כביכול - ועל שלשת המקרים שהם צריכים להעמיד את הנועתם: עבודה, חרבות, גבורה, לשם הכנת חלוצים-כובשים לבנין הברת העבודה העברית החדשה בארץ.

בשכתי היום את ידידים אחדים ובשוחחי אחם ע"ד ענייני השומר הצעיר באו והודיעו ששני חברי השומר הצעיר נאסרו. כעבור שעה הודיעו שנאסרו כשנים עשר איש. ביניהם ילדים בני שמונה.

בקרחי הערב שנית את "הדבוק". החחלת המשתק לא פעלה עוד כמו אחמול, אך בהגיעו למערכה השניה כאלו ראיתיה הפעם הראשונה. הרקוד היה איום ונשגב. מה הם נגדו כל ספורי האימה והבלהה של אנדרייב.

לאחר גמר המשתק - כבדתי את המשתקים בבקבוק סוסקט, ושעתים שוחחנו על המצב בארץ: על הקבוצות, על ההסתדרות, על המצב הפוליטי. מתעניינים בקיום קומונות וביחס לדת - אין חפשי מהשפעת המחנה ברוסיה.